

De Nederlandse Ornithologische Unie organiseert jaarlijks een aantal themadagen. In dit katern zijn de verslagen van die themadagen opgenomen en zijn aankondigingen en ander verenigingsnieuws te vinden.

Voor actuele data en informatie zie www.nou.nu

IN MEMORIAM JACOB WALTERS (1926-2009)

Op 18 mei 2009 is de Amsterdamse natuuronderzoeker Jacob Walters overleden. Walters was een van de meest productieve veldonderzoekers van de natuur in Amsterdam, gedurende meer dan zestig jaar. Van 1948 tot 2003 heeft hij ruim 140 grotere en kleinere publicaties het licht doen zien over de broedvogels in verschillende studiereinen in Amsterdam-West en de Amsterdamse Waterleidingduinen (en enige over planten). Deze publicaties en

zijn omvangrijke archief zijn een rijke bron van langjarige populatiegegevens en een toonbeeld van gedisciplineerde studiemethoden en gedegen verslaglegging. Naast gebiedsinventarisaties deed Walters in zijn latere jaren veel broedbiologisch onderzoek. Hij was actief als vogelringer en vogelfotograaf, en karteerde ook nog planten. Kortom, een uiterst veelzijdig natuurmens en een buitengewoon ijverig veldornitholoog.

Na zijn middelbare schoolopleiding in de oorlogsjaren moest Walters bij gebrek aan studiefinanciering direct de arbeidsmarkt op. Hij vond emplooi als inkoper bij papierfabriek Van Gelder in Amsterdam (1946-1976). Zijn vogel-hobby, geheel zelfstandig ontwikkeld vanaf zijn veertiende levensjaar, nam kort na de oorlog een serieuzere vorm aan. Geïnspireerd door de methoden van de gebroeders Tinbergen voerde Walters diverse kwantitatieve onder-



Fred Nordheim

Jacob Walters met gevangen Kleine Plevier aan de Osdorperweg, Amsterdam, mei 1961.

zoekjes uit. Zo registreerde hij onderweg naar zijn werk houtduifnesten en 's winters de aantalsverhouding tussen adulte en juveniele Kokmeeuwen.

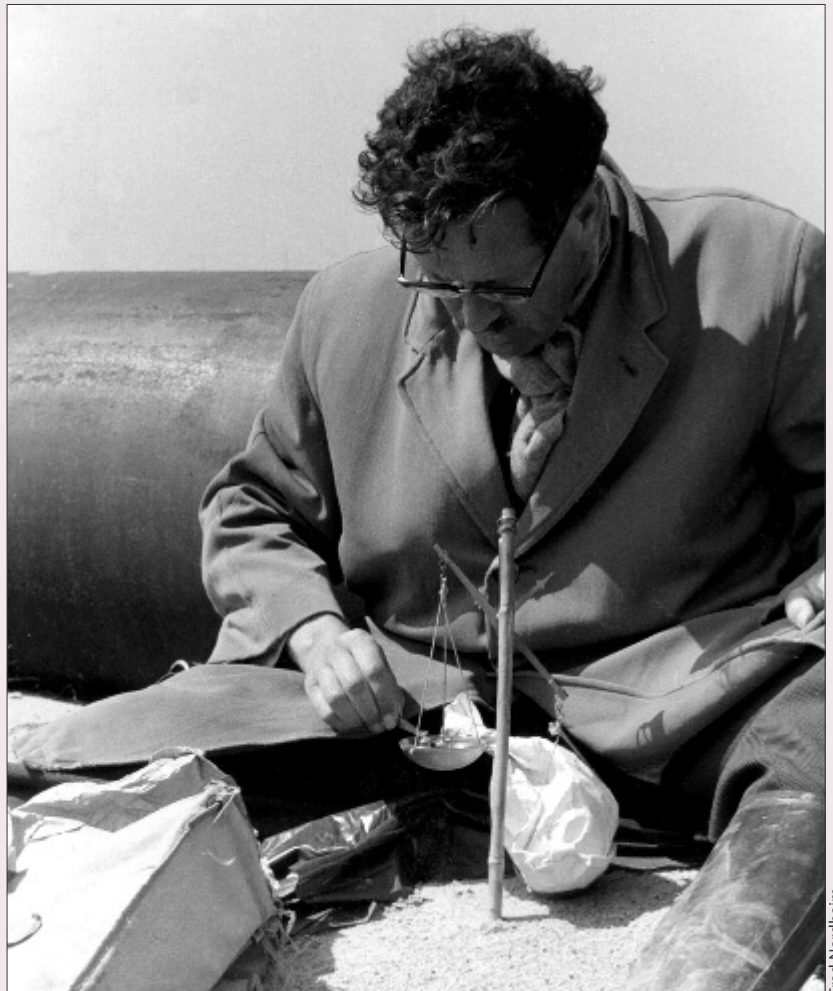
In diezelfde tijd nam de Gemeente Amsterdam een grootschalig uitbreidingsplan ter hand voor de aanleg van westelijke 'tuinsteden'. Dit leidde tot uitgestrekte zandopspuitingen in de veenweidegebieden van de Sloterdijkmeerpolder, grenzend aan Amsterdam Oud-West. Diverse Amsterdamse natuurliefhebbers ontdekten deze opspuitereinen als rijke vogelgebieden, maar voor Walters werden het locaties voor populatie- en gedragsstudies aan allerlei pioniersoorten, vooral plevieren en Veldleeuwerik. Tussen 1949 en 1954 publiceerde Walters zijn inventarisatieverslagen van de Amsterdamse opspuitvelden in *Ardea*, *Limosa*, *Natura* en *De Wandelaar In Weer en Wind*. In 1954 startte hij een langjarig gedragsonderzoek aan de broedbiologie van Strandplevier en Kleine Plevier, waarover hij verslag deed in landelijke en buitenlandse ornithologische tijdschriften (15 publicaties, 1954-1962). Hierdoor rees zijn ster als vooraanstaand plevierenonderzoeker ook in het buitenland, en werd hij zelfs wel aangeschreven als 'Sehr geachter Herr professor Walters'. Zijn omvangrijke en wetenschappelijk interessante correspondentiearchief (ca. 1000 brieven) getuigt daarvan. Walters verzorgde uiteindelijk zowel in het *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* (Band 6, 1975) als in het *Handbook of the Birds of the Western Palearctic* (Vol. 3, 1983) de secties over de broedbiologie van Strandplevier en Kleine Plevier. Ook schreef hij de plevierenbijdragen in de *Atlas van de Nederlandse Broedvogels* (1979) en *Randstad en Broedvogels* (1981). Later blikte hij terug op de populatieontwikkeling van deze soorten in de Amsterdamse broedvogelatlas '*Sijsjes en Drijfsijsjes*' (Melchers & Daalder 1996), een boek dat aan hem werd opgedragen.

Toen omstreeks 1964 de opspuitereinen ten westen van Amsterdam in

moderne woonwijken waren veranderd keek Walters uit naar nieuwe studiegebieden, en stortte hij zich op een twintig jaar volgehouden inventarisatie van de Amsterdamse Waterleidingduinen (1968-1987; *Limosa* 54). Dichter bij huis begon de Gemeente Amsterdam dankzij wethouder Joop den Uyl met de aanleg van het Westelijk Havengebied, waarvoor al vanaf eind jaren vijftig grootschalige zandopspuitingen plaatsvonden in de Ijolders. Hier kwamen dezelfde pioniersoorten tot broeden als eerder in de opgespoten Sloterdijkmeerpolder (tot 120 paren Kleine Plevier en 60 paren Strandplevier). In de jaren zeventig ontstond

er ook een enorme kolonie van meeuwen en Visdieven op het met hekken omsloten olieopslagterrein van Mobil aan het Noordzeekanaal. Hier ringde Walters grote aantallen vogels, waaronder een 16 jaar later teruggemelde nestjonge Zwartkopmeeuw, en kreeg hij interesse voor onderzoek aan de handpenrui van diverse vogelsoorten (*Het Vogeljaar* 31, *Bird Study* 31, *Le Gerfaut* 75, *Limosa* 60, *Ringing & Migration* 8). Walters' ringterugmeldingen zijn postuum gepubliceerd op de website van de Vogelwerkgroep Amsterdam.

Omdat door de economische crises van de jaren zeventig en tachtig het



Fred Nordheim

Jacob Walters tijdens veldonderzoek in het Westelijk Havengebied van Amsterdam, 1964. Met een ouderwetse weegschaal met contra-gewichten worden vogels gewogen. Walters rust tegen een zandopspuitbuis.

Westelijk Havengebied niet volledig vollied met nieuwe bedrijvigheid werden grote delen van het terrein aan hun lot overgelaten en ontstonden allerlei struwelen. Door uitdroging hadden de steltlopers, op een enkel paartje Wulpen na, medio jaren tachtig het veld geruimd. Walters volgde in zijn onderzoek deze ontwikkeling door over te schakelen op zangvogelinventarisaties. Er verschenen enige lijvige rapporten over de zangvogelontwikkeling in het Westelijk Havengebied vanaf de jaren zeventig tot begin jaren negentig.

Daarna verlegde Walters zijn broedvogelinventarisaties naar het Rembrandtpark (1992-1999) en het Sloterpark-West (1993-1997) in Amsterdam. Hij rondde dit werk af met inventarisaties van volkstuinparken langs de Haarlemmer trekvaart (1996-1999). In zijn inventarisatieonderzoek legde Walters de gehele broedvogelontwikkeling vast van grootschalige nieuwe stadsaanleg in zijn primaire fase tot het eindstadium van woonwijken met parken en volkstuinen. Zonder al zijn inspanningen zou er een veel minder compleet

beeld zijn van de ontwikkeling van de Amsterdamse avifauna in de tweede helft van de twintigste eeuw. Daarvoor zijn we hem zeer dankbaar.

Walters deed interessant onderzoek aan gedrag, rui en trek van diverse tijdelijke broedvogels in stadsrandgebieden. Men kan hem dus typeren als natuuronderzoeker van stedelijke ontwikkeling en allround stadsrandornitholoog. Er zijn maar weinig Nederlandse vogelonderzoekers met een dergelijke levenslange staat van dienst. – *Ruud Vlek*

RECENTE CDNA-BESLUITEN

Op de wintervergadering van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) op 14 maart 2009 zijn de volgende punten besproken en besluiten genomen. De commissie heeft criteria opgesteld voor de beoordeling en mogelijke aanvaarding van vondsten van dode dwaalgasten. Vanwege de soms onduidelijke herkomst (bijvoorbeeld bij aangespoelde zeevogels) was hier behoefte aan. Deze criteria worden opgenomen in het Handboek CDNA. De meeste waarnemers reageren positief op benadering door een CDNA-regiocoördinator wanneer een waarneming niet binnen een bepaalde tijd of onvolledig wordt ingediend en zorgen er daarna meestal snel voor dat hun waarneming wordt ingediend. Deze nieuwe werkwijze wordt daarom voortgezet. Nils van Duivendijk en Teus Luijendijk hebben per 1 januari 2009 de CDNA verlaten en zijn opgevolgd door Rob van Bemmelen en Roy Slaterus. Het onderhouden van contacten met buitenlandse experts wordt overgenomen door RvB en tevens gaat hij het Handboek CDNA beheren. Het 'bewaken' van roulerende pakketten wordt overgenomen door RS.

De Britse dwaalgastencommissie (BBRC) heeft laten weten dat de Nederlandse Grote Tafeleend *Aythya valisineria* (Castricum, N-H., vanaf januari 2003)

naar hun mening niet dezelfde is als het eerste (of tweede) Britse geval, omdat ze er vrijwel zeker van zijn dat 'hun' vogel geen vleugelmerk had en omdat de vogel er anders uitzag. Het gevolg is dat de BBRC niet meer specifiek op zoek gaat naar informatie over het gebruik van vleugelmerken. Daarom is afgesproken dat de al eerder aangekondigde herroulatie van de Nederlandse Grote Tafeleend nu kan starten.

De waarneming van een Bulwer's Stormvogel *Bulweria bulwerii* bij de Westplaat (Z-H.) in augustus 1995 gaat (wederom) in herroulatie naar aanleiding van informatie uit een te publiceren artikel in *British Birds* en van commentaren van enkele buitenlandse zeevogelkenners op deze waarneming. Het geval heeft een eerdere herroulatie 'overleefd' maar het blijft op basis van nieuwe kennis en inzichten tot discussie leiden en daarom is het verstandig om het opnieuw te beoordelen.

Omdat er in 2008 geen nieuwe taxa voor Nederland zijn vastgesteld (de Schoorsteengierzwaluw *Chaetura pelagica* van de Ezumakeeg (Fr.) is recent afgewezen) en omdat de dossiers met betrekking tot nieuwe taxa uit 2007 en eerdere jaren al waren afgehandeld, heeft de CDNA geen beslissingen hoeven nemen over de toelating van nieuwe taxa tot de Nederlandse lijst.

Naar aanleiding van het opragen

van informatie bij ringers was André van Loon ('intermediair' tussen Vogel-trekstation c.q. ringers en CDNA) aanwezig om de afspraken hierover nog eens door te nemen. Afgesproken is dat bekende maar nog niet ingediende gevallen gewoon kunnen rouleren. Mocht tijdens de roulatie blijken dat er voor de beoordeling informatie van de ringer nodig is dan zal deze informatie altijd via AvL worden opgevraagd. Tevens is afgesproken dat wanneer een ringvangst gearchiveerd wordt zonder dat het geval is ingediend en informatie over het geval ontbreekt, Willem van Rijswijk als secretaris een bericht naar André van Loon zal sturen om te vragen of hij alsnog achter deze informatie kan komen zodat dit bij het geval gearchiveerd kan worden. Het blijft uiteraard zeer gewenst dat ringers hun vangsten van beoordeel(onder)soorten zo veel mogelijk zelf blijven indienen.

Tijdens de vergadering is verder uitvoerig gesproken over de escape-problematiek (hoe om te gaan met soorten waarvan zowel een wilde herkomst als een herkomst uit gevangenschap aannemelijk is?) en de status van een aantal soorten op de Nederlandse lijst. Met betrekking tot dit onderwerp zijn echter (nog) geen verdere afspraken gemaakt en de bestaande richtlijnen blijven onverkort van kracht. – *Dick Groenendijk en Willem van Rijswijk*

OPROEP AAN LEDEN

De leden die hun emailadres nog niet aan de administratie hebben doorgegeven (dat is 70%!) wordt dringend verzocht dit alsnog te doen via jacobbird@xs4all.nl. Ook als leden een aan vogels gerelateerde website hebben, graag opgeven! Wie nog niet op de NOU pagina (www.nou.nu) heeft ingelogd wordt vriendelijk verzoek dat alsnog te doen en daarbij de eigen adresgegevens te controleren.

Tevens wederom het verzoek om de openstaande rekening lidmaatschap NOU/ abonnement Limosa te betalen. Er zijn momenteel 350 wanbetalers!

THEMADAG OVER ROOFVOGELS OP 31 OKTOBER 2009

Op 31 oktober 2009 organiseert NOU een themadag in het Regardz Event Center te Zwolle, deze keer onder de titel "Terugkeer van roofvogels in ons landschap: gevolgen voor prooidieren en ecosystemen".

Roofvogels zijn sinds de uitbanning van persistente gifstoffen in de landbouw in de jaren zeventig van de vorige eeuw weer flink toegenomen in ons land (en wereldwijd). Wat betekent zo'n toename van roofvogels (en andere toppredatoren) voor individuen en populaties van hun prooidieren? En wat kan ons dat leren over de rol van predatie op ecosystemen? Dit soort interessante, maar tevens zeer complexe vragen, die in wetenschap en natuurbeheer niet zijn weg te denken, komen op deze themadag aan de orde:

- 10:30 – 11:00 Ontvangst en koffie
- 11:00 – 11:10 Welkom door Joost Tinbergen (Voorzitter NOU)
- 11:10 – 11:50 Plenair verhaal, spreker nog onbekend
- 11:50 – 12:30: Ben Koks (Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief): Veldleeuweriken en predatie door grauwe kiekendieven: resultaten uit een dieet- en radiozenderstudie op rij gezet.
- 12:30 – 13:25 Lunch (lunch zelf meebrengen)
- 13:25 – 14:05 Piet van den Hout (NIOZ): Dodelijke en niet dodelijke effecten van predatie.
- 14:05 – 14:45 Obe Brandsma (Natuurmonumenten) Invloed van vossen op de weidevogelstand in het reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen
- 14:45 – 15:00 Discussie en afsluiting

Het Regardz Event Center, Nieuwe Buitensociëteit Zwolle ligt pal tegenover het station van Zwolle.

Adres: Stationsplein 1, 8011 CW Zwolle. Voor meer informatie zie www.regardz.nl.

TIJDSCHRIFTENBIBLIOTHEEK

De tijdschriftenbibliotheek van de NOU die momenteel bij de Universiteit van Amsterdam (Zoölogisch Museum) is ondergebracht gaat uit Amsterdam verhuizen. Er is overleg gaande over de toekomstige plaats van de bibliotheek. Wij houden u op de hoogte – in eerste instantie via de website (www.nou.nu).